

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Оцінка з позиції бухгалтерського обліку як спосіб визначення вартості господарських засобів з допомогою узагальнюючого грошового вимірника, у більшості випадків базується на затратному методі. Це підтверджується тим, що згідно з нормативно-методичної бази серед основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності визначено пріоритет оцінки активів за історичною (фактичною) собівартістю, тобто витратами на їх виготовлення чи придбання. Попри те, в сфері інвестування цей принцип є менш реалізованим. Це пов'язано із довготривалістю інвестиційного циклу, що вимагає визначення доходів з позиції майбутньої вартості та необхідність приведення об'єкта інвестицій до його справедливої вартості. Відтак, на початковому етапі інвестування капітальні інвестиції доцільно оцінювати за первісною (історичною) вартістю, а при вибутті (реалізації) вже освоєних інвестиційних об'єктів – за ринковими методами, тобто за продажною вартістю на активному ринку, визначеною на основі справедливої оцінки. В процесі утримання об'єкт інвестування варто оцінювати за залишковою (балансовою) вартістю з врахуванням переоціненої вартості об'єкта.

На стадії післяінвестиційного контролю важливе значення має розрахунок фактичних показників вартісної оцінки та ефективності інвестицій. Цей метод є актуальним для інвестування і його розрахунок немає великої складності, якщо на підприємстві аналітичний облік поставлений на високому рівні, оскільки як інвестору так і менеджерам необхідна інформація протягом всього терміну експлуатації інвестиційного проекту, щоб управляти ним та впливати на його ефективність. Тому в обліку необхідно створити достатній рівень аналітичних рахунків, що стосуються капітальних витрат на конкретний проект, амортизації за даним об'єктом інвестування, фактичних витрат на експлуатацію та утримання, валових доходів від реалізації продукції, випущеної на основі інвестиційного обладнання, нового технічного рішення, з використання нових технологічних ліній, чистого прибутку від діяльності за час використання проекту тощо.

Капітальні інвестиції як однієї з форм інвестування в основний капітал часто характеризується значним інноваційним лагом. Проблема виникає, якщо капітальні інвестиції пов'язані з створенням (виготовленням) необоротних матеріальних та нематеріальних активів власними силами. Тобто, історична (фактична) вартість необоротних активів при виготовленні (розробці), обчислена з позиції понесених затрат, може не співпадати з його реальною вартістю, яку на ринку формують попит та пропозиція. Тоді виникає необхідність здійснити оцінку відповідно до ринкової вартості. Однак на практиці дана методика не застосовується, оскільки згідно з П(С)БО 7 та П(С)БО 8 ринковий підхід щодо оцінки капітальних інвестицій може здійснюватись: у випадку безоплатного отримання; внесення до статутного капіталу;

в момент обміну на подібний об'єкт, якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливу; при обміні на неподібний об'єкт; у разі переоцінки.

Разом з тим, законодавчими і нормативними актами запропоновано використовувати ряд нових ринкових методів визначення справедливої вартості, за якою може бути здійснений обмін активів, або оплата зобов'язань в результаті операцій між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами. Вказані методи є більш динамічними, еластичними, виражають не тільки внутрішню оцінку, але і вартість того чи іншого об'єкта у ринковому середовищі.

Аналіз українського законодавства щодо бухгалтерської оцінки капітальних інвестицій як об'єкта обліку показав ряд негативних факторів, які впливають на визначення їхньої достовірної та справедливої вартості в обліку:

1) у складі капітальних витрат не враховується вартість земельної ділянки під будівлі, споруди;

2) на відміну від МСФЗ 23 «Витрати на позики», за яким фінансові витрати включаються у первісну вартість всіх активів, з якими пов'язано використання позик на придбання, у вітчизняній практиці у складі капітальних витрат не враховуються відсотки за кредитне фінансування в разі придбання, будівництва, створення об'єктів необоротних активів і використання інших залучених коштів, крім фінансових витрат на будівництво кваліфікованих об'єктів, визначених згідно з П(С)БО 31 «Фінансові витрати».

3) необґрунтоване розмежування витрат на поліпшення об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних та нематеріальних активів між операційною та інвестиційною діяльністю та ін.

4) значні інфляційні процеси не дозволяють оперативно відображати реальну вартість капітальних інвестицій, оскільки ґрунтуються в більшості на затратних методах оцінки;

5) складний процес дооцінки незавершених капітальних інвестицій з визначенням їх справедливої вартості, який підприємство не вправі самостійно проводити, а витрати на залучення експертів є надто високими при щорічному переоцінюванні;

6) проблеми з визначенням законодавчо-обґрунтованої ставки процента перевищення балансової вартості незавершених капітальних інвестицій над ринковою вартістю в процесі переоцінки активів.

Отже, в Україні існує проблема в оцінці капітальних інвестицій, що потребує додаткових досліджень та методичних рекомендацій застосування на практиці ряду методик з визначення ринкової вартості незавершених капітальних інвестицій.